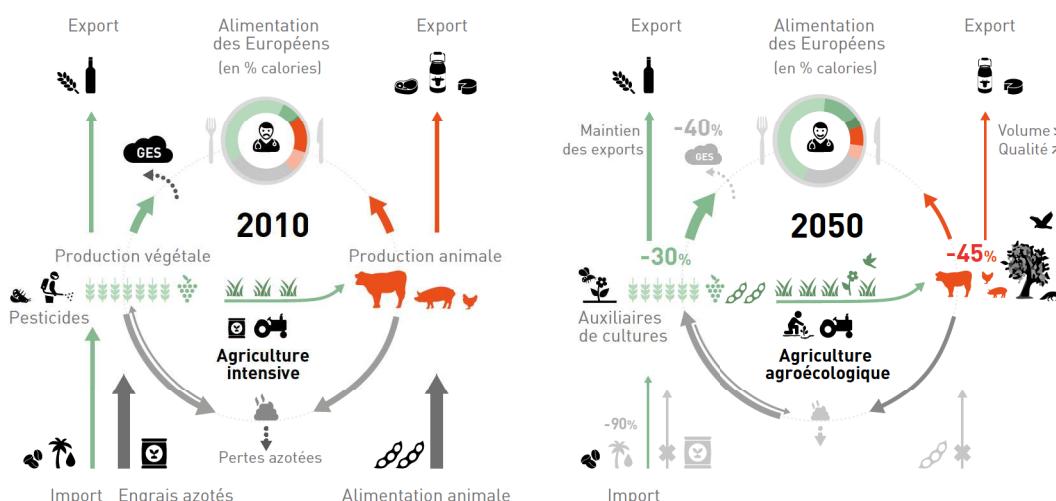

UNISECO - POROZUMĚNÍ A ZLEPŠENÍ UDRŽITELNOSTI AGROEKOLOGICKÝCH ZEMĚDĚLSKÝCH SYSTÉMŮ V EU

MEZI VEŘEJNOSTÍ NARŮSTÁ POVĚDOMÍ O TOM, ŽE POKUD CHCEME ZAJISTIT DOSTATEČNÉ MNOŽSTVÍ POTRAVIN A BIOMASY A SOUČASNĚ OCHRÁNIT PŮDU, VODU A BIOLOGICKOU ROZMANITOST PŘED DEGRADACÍ, S DOMINANTNÍMI TYPY KONVENČNÍHO ZEMĚDĚLSTVÍ SI NEVYSTAČÍME. POKUD MÁ BÝT PRODUKCE POTRAVIN PRO LIDSTVO UDRŽITELNÁ I DO BUDOUCNA, AGROEKOLOGICKÉ PŘÍSTUPY A EKOLOGICKÁ INTENZIFIKACE JSOU ZCELA ZÁSADNÍ. K VĚTŠÍ UDRŽITELNOSTI EVROPSKÝCH ZEMĚDĚLSKÝCH SYSTÉMŮ MÁ PŘISPĚT NOVĚ PROJEKT UNISECO.

Scénář pro agroekologickou Evropu v roce 2050

Zdroj: Studie Agroekologická Evropa v roce 2050: multifunkční zemědělství pro zdravou výživu, Idri, září 2018
www.idri.org/sites/default/files/PDF/Publications/Catalogue%20Idri/Etude/201809-ST0918-tyfa_0.pdf

Ambicí a zastřešujícím cílem projektu UNISECO je posílit udržitelnost zemědělských systémů EU prostřednictvím společného budování zdokonalených a praxi ověřených strategií a pobídek na podporu zlepšených agroekologických přístupů. Navzdory značnému úsilí vnitrostátních vlád a zúčastněných stran není poskytování veřejných statků spolu s tržním/soukromým zbožím v rovnováze a často není udržitelné na úrovni zemědělských podniků. Klíčovým dilematem je, jak zajistit poskytování veřejných statků a zároveň udržet životaschopnou produkci zboží a dále jak zajistit hospodářskou a sociální udržitelnost na úrovni zemědělského podniku, která by nebyla příliš závislá na veřejných fondech. Zemědělská produkce by měla poskytovat dostatečné množství potravin pro narůstající populaci, zatím-

co by byla ekonomicky prospěšná pro zemědělce, šetrná k životnímu prostředí a sociálně přijatelná. Právě agroekologie pohledí na zemědělství v těchto širších souvislostech. Nejde tu pouze o produkci potravin, kritéria fungování zemědělských systémů zahrnují i trvalou udržitelnost, potravinovou bezpečnost,

Udržitelné potravinové systémy = agroekologie

Agroekologie se poprvé objevila na počátku osmdesátých let 20. století jako reakce na takzvanou zelenou revoluci. Tímto termínem se označuje globální proces industrializace výroby potravin. V zemědělství se začaly využívat mo-

AGROEKOLOGIE SE POSTUPNĚ ROZROSTLA: STALA SE Z NÍ VĚDA, PRAXE I HNUTÍ, JEHOŽ HLAVNÍM CÍLEM JE TRANSFORMACE ZEMĚDĚLSTVÍ A PRODUKCE POTRAVIN K ZAJÍSTĚNÍ UDRŽITELNOSTI VE VŠECH ČÁSTECH POTRAVINOVÉHO SYSTÉMU, Z EKONOMICKÉHO, EKOLOGICKÉHO I SOCIÁLNÍHO POHLEDU.

ekonomickou životaschopnost, zachování přírodních zdrojů a sociální přijatelnost.

derní technologie, hnojiva a pesticidy, šlechtily se nové odrůdy, plošně zaváděly monokultury. To vše vedlo k výrazné-

mu nárůstu zemědělské produkce. Ta díky tomu udržela krok s požadavky narůstající populace, zároveň to však byl také počátek nekontrolované degradace krajiny a životního prostředí, jejíž důsledky dnes řešíme. Zpočátku se agroekologie primárně zaměřovala na zemědělské hospodaření – povzbuzovala zemědělce k tomu, aby nahrazovali vstupy a praktiky konvenčního průmyslového zemědělství (zejména co se týče hnojiv a chemických látek založených na fosilních palivech) a přecházely na certifikované ekologické zemědělství. Cílem byla celková transformace zemědělského systému, jelikož se ukázalo, že pouhá nahrazena vstupů k překonání problémů konvenčního zemědělství nestačí.

V další fázi vývoje se definice agroekologie rozšířila na celý proces výroby potravin. Snahou je vybudovat udržitelné potravinové systémy, obnovit přímé vztahy mezi lidmi, kteří potraviny produkuji, a těmi, kdo je konzumují, při současném snížení negativních dopadů v rámci celého dodavatelsko-odběratelského řetězce. K tomu, aby v systému produkce potravin došlo k celkové změně, bylo třeba se soustředit také na oblast politické ekonomie. Agroekologie potřebovala dostatek argumentů pro rozvoj alternativ vůči politické a ekonomické moci. Agroekologie se tedy postupně rozrostla: stala se z ní věda, praxe i hnutí, jehož hlavním cílem je transformace zemědělství a produkce potravin k zajištění udržitelnosti ve všech částech potravinového systému, z ekonomického, ekologického i sociálního pohledu.

Agroekologie může nakrmit Evropu v roce 2050 i bez pesticidů

Opakem agroekologických postupů je monokulturní intenzivní zemědělství, které je typické pro současnou českou krajinu. Nekonečné láně řepky a kukurice přinášejí zpočátku vysoké zisky, v průběhu několika málo let se však úrodnost půdy a tím pádem i výnosy dané plodiny značně sníží, je nutné na-kupovat další a další hnojiva a chemické

Projekt, který se snaží porozumět a zlepšit udržitelnost agroekologických zemědělských systémů v EU.

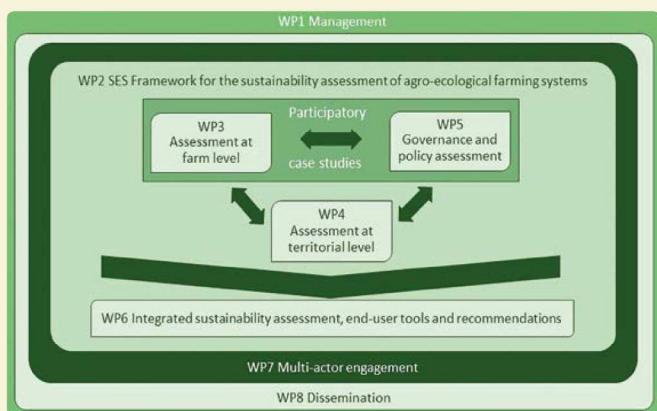
Název projektu: UNISECO – Understanding and improving the sustainability of agro-ecological farming systems in the EU / UNISECO – Porozumění a zlepšení udržitelnosti agroekologických zemědělských systémů v EU

ID projektu: 773901 – Rámčový program pro výzkum a inovace EU – Horizont 2020

Doba řešení: květen 2018 až duben 2021

Projekt koordinuje Johann Heinrich von Thuenen-Institut v Německu a zapojeno je 18 partnerských organizací z 16 zemí Evropy. Českou republiku zastupují hned dvě instituce: Ústav zemědělské ekonomiky a informací v Praze a obecně prospěšná společnost Bioinstitut v Olomouci.

Projekt je rozdělen do osmi pracovních balíčků (WP) – viz schéma: WP1 zahrnuje celkovou koordinaci projektu, WP2 má na starosti návrh rámce sociálně-ekologických systémů (SES) pro hodnocení udržitelnosti agroekologických faremních systémů (AEFS), WP3 hodnotí udržitelnost AEFS s pomocí vybraných modelů na úrovni farmy, WP4 hodnotí udržitelnost AEFS s pomocí vybraných modelů na teritoriální úrovni (region, stát, EU), WP5 analyzuje vládní politiku, tržní podněty a vládní struktury podporující AEFS a jejich udržitelnost, WP6 provádí syntézu zjištěných výstupů a na jejich základě vybuduje znalostní centrum a online nástroje k užití veřejnosti, WP7 koordinuje zapojení expertů, výzkumníků a dalších zájmových skupin během celého projektu a WP8 má na starosti komunikaci a celkovou distribuci výstupů projektu.

Hlavním cílem projektu UNISECO je posílení udržitelnosti zemědělských systémů EU prostřednictvím společného budování strategií a pobídek potvrzených praxí na podporu vylepšených agroekologických přístupů. Projekt se zaměřuje na lepší pochopení sociálně-ekonomických a politických hnacích sil a překážek dalšího rozvoje a zavádění agroekologických přístupů v zemědělských systémech EU s cílem identifikovat a usnadnit efektivnější strategii řízení pro evropské zemědělství. To vyžaduje širší systémovou perspektivu vzhledem k rozdílným sociálně-ekonomickým, ekologickým a politickým podmínkám na územní úrovni.

UNISECO poskytne metodický soubor nástrojů pro posouzení environmentálních, ekonomických a sociálních dopadů inovačních strategií a pobídek pro agroekologické přístupy v zemědělských systémech EU na úrovni zemědělských podniků i pro různé teritoriální úrovny. Metodická sada nástrojů bude testována v případových studiích v 15 evropských zemích s různými biofyzikálními, socio-ekonomickými a sociálně-kulturními kontexty zemědělských systémů.

Více o projektu: <https://uniseco-project.eu>

prostředky. Náklady postupně začnou převyšovat zisk a vše může skončit až u nevratného vyčerpání dané půdy. Umělá hnojiva, pesticidy a další chemické látky užívané v zemědělství navíc vytlačují z polí vše kromě pěstovaných plodin. V české zemědělské krajině žije o třetinu méně ptáků než v roce 1982. (<https://issar.cenia.cz/prehled-klicovy-ch-indikatoru-podle-hlavnych-temat/priroda/indikator-beznych-druhu-ptaku/>). Kriticky ubylo také hmyzu, splavy chemikálií z polí znečišťují podzemní vody a chemické látky se dostávají do lidského potravního řetězce. Ve spojitosti s postupným vyčerpáváním půdy tak intenzivní zemědělství není z dlouhodobého hlediska ani šetrné a udržitelné, ani ekonomicky výhodné.

Debata o budoucnosti zemědělství se tak postupně dostala do slepé uličky: není možné, aby zemědělská produkce neustálerostla a zároveň se redukovaly její dopady na životní prostředí. Otázku, jak zajistit, aby bylo zemědělství dlouhodobě udržitelné a současně zajistilo lidstvu potřebnou výživu, však můžeme položit i jinak: Jaké jsou vlastně potřeby Evropanů, co se týče produkce kvalitních, zdravých a udržitelných potravin? Jsou dnešní požadavky kladené na zemědělskou produkci realistiké?

Odpovědi přinesl francouzský Institut pro udržitelný rozvoj a mezinárodní vztahy (Iddri) ve své studii Agroekologická Evropa v roce 2050: multifunkční zemědělství pro zdravou výživu. Zpráva, která byla publikována letos v září, se prvotně zabývá současnými stravovacími návyky Evropanů a tím, jaké mají tyto návyky vliv na jejich zdraví. Upozorňuje na alarmující nárůst chorob souvisejících s výživou (diabetes, obezita, kardiovaskulární onemocnění atd.). Odborníci se shodují na tom, že v Evropě máme potravin nadbytek, jíme příliš mnoho a naše strava je v rozporu s výživovými doporučeními Evropské organizace pro bezpečnost potravin (Efsa) a Světové zdravotnické organizace (WHO). Studie ukazuje, že pokud se podaří optimalizovat stravu – zařadit více ovoce a zeleniny, obilovin a bílkoviných plodin a snížit potřebu masa, vajec, ryb a mléčných výrobků, je agroekologická Evropa schopna nasýtit Evropany i v roce 2050. Zároveň se sníží emise skleníkových plynů o 40 % a obnoví biologická rozmanitost (viz obr.).

„Evropské zemědělství může vyřadit pesticidy, snížit jejich dopady na klima a biologickou rozmanitost a zároveň zajistit bezpečnost potravin pro Evropany,“ řekl francouzský výzkumník Pierre-Marie Aubert a expert z organizace Iddri Xavier Poux na konferenci, která se konala 13. září v Paříži. Agroekologický přístup znamená postupné vyřazování pesticidů a dalších zemědělských vstupů

při současném zařazení zelených zemědělských postupů, jako je střídání plodin, využívání organických hnojiv k ozdravení půdy a zavádění ekologické infrastruktury (např. živé ploty, rybníky, stromy nebo zídky).

Studie předpokládá 10 až 50% snížení produkce v závislosti na typu plodiny. Znamená to snížení příjmů pro zemědělce, ale tyto ztráty by mely být kompenzovaly jednak úsporou nákladů v důsledku nákupu menšího množství zemědělských vstupů, jednak případně také vyšší cenou za výsledné potraviny. Publikovaný agroekologický scénář umožňuje evropskému zemědělskému odvětví zásobovat zákazníky kontinentu, ale zachovává také jeho exportní kapacity pro obiloviny, mléčné výrobky a víno. Naopak výrazně snižuje jeho závislost na dovozu zemědělského zboží. „Evropská unie dnes dováží ekvivalent 35 milionů hektarů zemědělské půdy, zejména v podobě jihoamerické soji, která slouží jako krmivo pro dobytek,“ zdůraznil expert z Iddri a dodal: „Uplatnění agroekologie představuje řady problémů naší doby, a to nejen v zemědělství, ale i v ekonomické a sociální sféře.“

Příležitost podpořit udržitelné zemědělské systémy v České republice

Na posílení udržitelných zemědělských systémů cílí také výše zmíněný projekt UNISECO. Prostřednictvím patnácti případových studií z různých regionů EU představí příklady dobré praxe – fungující agroekologické faremní systémy. Ty budou podrobeny detallní analýze a výsledkem budou doporučení a strategie, jak zvýšit udržitelnost agroekologických zemědělských systémů napříč EU.

Aktivní zapojení zájmových skupin, poradců, výzkumu, lokální samosprávy i samotných zemědělců má zásadní význam pro úspěšné řešení projektu. Je důležité, aby navržené inovativní nástroje a politická doporučení odrážely názory a zkušenosti těch, kteří se na posílení udržitelnosti zemědělských systémů přímo podílejí. Případová studie startuje od září i v České republice a jejím koordinátorem je obecně prospěšná společnost Bioinstitut. Pokud máte zájem se dozvědět více, neváhejte sledovat web projektu <https://uniseco-project.eu> nebo českou verzi na <http://bioinstitut.cz/cz/projekty-spoluprace>.

Zpracovala Andrea Hrabalová pro Českou technologickou platformu pro ekologické zemědělství